

illum, ut in montem fugeret, ne et ipse simul cum aliis periret; *In monte saluum te fac, ne et tu simul pereas* (Gen. 19, 17). O fratres, tartareo incendio proximi sunt peccatores, cum quibus habitatis; si ergo prævideatis, periculum vobis inesse cadendi in peccatum, fugite et ab iis discedite, ne simul cum iis peceatis. Ascendente Christo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus, et *ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus*. Cur ibi est periculum, ubi Petrus, ubi ipse Christus? Respondet S. Ambrosius: *erat ibi Simon Petrus; sed erat pariter et proditor Judas*. Quasi dicat, ibi erant boni, at ibi etiam erat perfidus Judas, et ubi vel unus malus est, semper est periculum casus. Ne igitur, inquit idem Ambrosius, nos immisceamus impiorum consortio, ubi est ruinæ periculum. *Fugiamus perfidum, ne per unum plurimi fluctuemus* (lib. 4 in Luc.). O frater, scis, quod quotiescumque hujus vel illius personæ societatem inis, motus magnus fit in corde tuo, multisque variarum cogitationum agitaris fluctibus, ita ut in magno peccandi verseris periculo, fuge hujus personæ consortium. Nosti quod in hac et illa domo est aliquis Judas, aliquis perfidus, qui te ad malum instigat, fuge et hunc perfidum et hanc domum. Experientia tibi constat, quod quotiescumque cum hac persona loqueris, tentat te diabolus, tuæ excitantur passiones, ita ut quasi totus immergaris et ad peccatum traharis; fuge, fuge. Si enim ames periculum, peribis in illo, et si fugias periculum, proteget te Deus, gratis suis te forebit, et tandem æternam beatitudinem dabit. Amen.

DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM.

DE RELIGIONE CATHOLICA.

Simile est regnum cœlorum grano sinapis (Matt. 13, 31).

Regnum cœlorum, quod in hodierno Evangelio grano sinapis simile dicitur, intelligitur haud dubie fides Christi, doctrina evangelica; vel quod idem est, religio catholica; quæ quidem in sui principio quasi granum sinapis extitit, ratione parvitatæ suæ; cum minima fuerit respectu idolatriæ et aliarum falsarum religionum, quæ tunc in toto terrarum orbe grassabantur. Sancta hæc religio, quæ a tenui initio cum Christo cœpit, successu temporis in immensam crevit molem et in universum mundum ramos suos extendit, ita ut in ea habitent et sub ramis ejus obumbrentur volucres cœli, id est, reges et principes, homines scientia et sensu sublimes, necnon viri sancti et electi ad cœlestes thronos sublimandi. De hac religione catholica, ad quam per Dei misericordiam vocati sumus, audire non erit injucundum, iis saltem qui eam æstimant, venerantur, diligunt et sedulo profitentur. De hac autem loquemur, non ut disputemus, non ut controversias instituamus; verum ut eam laudemus, extollamus et commendemus: utque ejus supra alias omnes sectas præminentiam et excellentiam patefaciamus. *Ace.*

Qui lutheranam, calvinianam et alias hoc ævo inductas in mundum religiones serio considerabit, eas falsas in se, iniquas in suis legibus et malas esse in sua institutione facile agnoscat. *Falsæ sunt*, quia non a Deo sunt, sed ab hominibus: quia erroribus, dolis et fraudibus plenæ, et quia in his nulla certa credendi regula, continua variatio doctrinæ, ac libertas credendi quod quisque voluerit. *Iniquæ sunt* in suis legibus, quia liberiori vite præbent aditum, bona opera evertunt, antiquas renovant hæreses: et omnes homines quantumvis

malos cœlesti gloria dignos iudicant, modo id credant quod illis a sua religione credendum proponitur, sive verum illud sit, sive falsum. *Malignæ sunt* in sua institutione, quia institutæ sunt ab hominibus pessimis, superbia inflatis, qui venena sua effuderunt, suasque religiones stabilierunt et propagarunt armis, rebellionibus, magnatum autoritate et licentiâ quam sectoribus dederunt aliena rapiendi, bona ecclesiastica invadendi, fœdis libidinibus fræcandi ac ea perpetrandi ad quæ natura corrupta, spiritus concupiscentiæ et ambitionis inclinant. O quam execrandæ hæc omnes religiones! E contra quam amabilis et admirabilis est religio catholica, quæ vera, quæ sancta, et quæ mirabiliter stabilita et propagata dignoscitur! Videamus 1. quam vera sit; 2. quam sancta sit; 3. quam mirabiliter stabilita et propagata sit.

I PARS.

Quam vera sit religio catholica.

Unica esse potest vera religio, non multiplex. Una enim tantum est veritas; *una fides, unum baptisma* (Ephes. 4, 5). Ex quo sequitur, omnes religiones, unica excepta, esse falsas, mendaces, noxias et auctore patre mendaciorum introductas. Hæc autem vera religio alia non est quam catholica, quam veram esse innumeris probari posset argumentis; quia vero catholicos alloquor, qui de suæ religionis veritate non dubitant, dicam solummodo eam veram esse 1. quia catholica; 2. quia a Christo ad nos derivata; 3. quia martyrum constantia confirmata; 4. quia unanimi doctissimorum virorum consensu approbata.

1. Religio nostra non solum nomine, etiam re, catholica est, seu universalis, latissime patens et ad omnia regna se extendens. Hæc est granum sinapis, quia in principio minima erat; successu autem temporis ad omnes mundi nationes ramos suos extendit; nullum enim regnum, nulla gens nobis nota,

ad quam hæc religio aliquo tempore non pervenerit. Ino hisce temporibus apud omnes fere nationes, saltem ab aliquibus christianis, Deus ritu catholico honoratur. Apud Turcas enim, Tartaros, Persas, Japonos, Indos, Peruanos, Brasilios, Mexicanos et in omnibus fere mundi locis inveniuntur multi catholici, reperiuntur templa et altaria, coluntur Christi et Sanctorum imagines, sacrosanctum offertur missæ sacrificium, a Christo instituta administrantur sacramenta, servantur jejunia et festa; ac ritu cæremoniisque Ecclesiæ et religionis romanæ Deus a multis honoratur. Aliæ religiones habent suos terminos extra quos fere nunquam egrediuntur: nec enim unquam audivimus, Turcam zelo suæ religionis succensum in Galliam venisse, ut eam prædicaret et propagaret. Lutherani non pergunt ad Japonos et ad Indos, ut ibi suam religionem promulgent (1): religio nostra suos semper habet apostolos et viros apostolicos, quorum sonus in omnem terram exit; et qui zelo gloriæ Dei et salutis animarum accensi ad exterarum se conferunt nationes, ad omnes mundi partes pergunt, ibique religionem christianam profitentur, eamque cum vitæ suæ discrimine docent. Ideo nulli dubium videri debet, eam esse veram religionem, veramque salutis æternæ viam, cum eam Deus omnibus regnis proponi et prædicari velit, faciaturque catholici ad omnes terræ regiones se conferant et suæ religionis notitiam omnibus populis effundant. At si religio catholica vera habenda quia catholica, est etiam vera, *quia a Christo ad nos derivata.*

2. A tempore enim Christi usque ad nos, nulla ætas, nullum sæculum assignari potest, quo hæc religio non floruerit. Omnibus a Christo sæculis sacrosanctum missæ sacrificium pro vivis et defunctis est oblatum, celebrata festa, servata jejunia, invo-

(1) Etiam Lutherani et aliæ protestantium sectæ hoc ævo suas habent missiones, et proselitos quarunt, non certe zelo animarum sed catholice Ecclesiæ invidia; de quarum propterea missionum sterilitate vel ipsi protestantes quandoque testimonium reddunt; sine Christo enim laborantes, nil capiunt, et cum eo non colligentes dispergunt. N. E.

cati Sancti, honoratæ Sanctorum reliquiæ et alia nostræ religionis propria in usu fuere. Imo quod magis mirum est, viget successio ministrorum in Ecclesia a Christo usque ad præsens tempus, ita ut ministri qui sunt nunc in Ecclesia, a Christo et ab apostolis descendant, seu ab illis potestatem. qua potiuntur, habeant. Sicut enim omnes homines, quoad vitam et potentiam naturalem descendunt ab Adamo, ita omnes Ecclesiæ ministri secundum potestatem supernaturalem longa ordinationum et sanctificationum serie a Christo, qui est secundus Adam, descendunt. A Christo, inquam, qui potestatem suam dedit apostolis; quæ deinde ab apostolis communicata est episcopis, et ab episcopis data est et quotidie datur inferioribus ministris, unicuique prout ministerium suum exigit. Unde nullus est modo minister in Ecclesia, qui potestatem suam, qua consecrat, qua sacrificat, qua a peccatis absolvit, qua alia sacramenta conficit, qua populum sanctificat et regit, ad Christum, tamquam ad ejus principium et authorem reducere non possit. Quam vera ergo hæc religio, quæ a Christo usque ad præsens tempus perseveravit! Quam vera hæc religio, in qua datur hæc successio! Falsæ aliæ religiones, quæ non a Christi, sed a Calvini, Lutheri et aliorum hæresiarcharum temporibus solummodo originem ducunt: falsæ aliæ religiones, quæ non a multo tempore inceperunt; vel si e multo tempore inceperint, cito interierunt et dissipatæ sunt; vera catholica religio, quæ a Christo ad nos constanter perseveravit tum in se spectata, tum quoad suos ministros. Hac ratione S. Augustinus religionem catholicam veram censuit et credidit: *Tenet me, inquit, in Ecclesia, ab ipsa sede Petri apostoli, cui pascendas oves suas Dominus commendavit, usque ad presentem episcopatum successio sacerdotum* (ep. 165). Vera ergo est religio catholica, quia a Christo ad nos derivata: insuper vera reputanda quia *martyrum constantia roborata*.

3. Tantus est martyrum numerus, ut vix concipi queat. Assertit S. Hieronymus in quadam ex suis epistolis, nullum esse toto anno diem « excepta prima die januarii, in qua Gentiles, spiritu quodam religionis ducti, sanguinem non effundebant »,

in quo numerus quinque millium martyrum et ultra adscribi non posset. In tanto martyrum numero erant non tantum viri, sed etiam juvenes et juvenulæ, pueri et puellæ, multi sacerdotes et pontifices, nec non plures alii nobili genere et illustri prosapia orti. Qui tanta patientia, tantaque constantia suum pro religione catholica sanguinem effudere, ut nulla ratione a sævissimis quibusque tyrannis vinci poterint; quin contra carceres, oxilia, rotas, ignes et exquisitissima quæque supplicia, non solum strenue et constanter, simul etiam lætenter et magno cum cordis jubilo passi sint. Jam autem sic ratiocinemur. Si vera non esset religio catholica quomodo permisisset Deus, tot viros innocentes et sanctos qui ei obsequabantur et qui nil aliud præter ejus gloriam quærebant, in cultu suo ita misere errare? Quomodo permisisset, eos tam turpiter decipi et tam inaniter sanguinem suum fundere? Quomodo fieri potuisset, ut tot viri, tot juvenes et juvenulæ tam dira supplicia et ipsam mortem constanter et lætenter sustinuerint, nisi Deus, eorum cultum approbans, eos miris et occultis modis corroborasset et internis consolationibus sustentasset? Quomodo tandem a tot tyrannis et a tam immanibus suppliciis vinci non potuissent, nisi hic fuisset digitus Dei eos corroborans, eorumque religionem veram esse patefaciens constantia, quam in suppliciis præferabant? Certe hæc omnia, sole clarius hanc religionem et verissimam et Deo probatissimam esse manifestant. Si vero catholicam religionem veram esse probet constantia martyrum; eam etiam veram demonstrat *unanims doctrissimorum virorum consensus*.

4. Innumeri Doctores in Græcia, in Asia, in Africa, in Gallia, in Hispania, in Germania et in aliis nationibus de religione catholica scribentes, de ejus principiis consenserunt, eam devotissime coluerunt, eamque adversus Gentiles, Judæos et Hæreticos luculenter defenderunt. Quanti enim viri exitere Petrus, Paulus, Mattheus et alii apostoli ab ipso Spiritu sancto edocti? Quanti viri fuere Clemens, Ignatius, Polycarpus et Dionysius Areopagita, qui post apostolos fidem et religionem catholicam scriptis mandarunt? Quanti qui secundo vixere sæculo, Justinus

martyr, cujus scripta ad nos pervenere: Athenagoras, qui insignem pro christianis apologiam scripsit; Egesippus, qui scripsit historiam ecclesiasticam usque ad sua tempora, et S. Iræneus, qui plures libros adversus Valentinum composuit? Quanti in tertio sæculo viri, Gregorius Thaumaturgus, Clemens Alexandrinus, Cyprianus martyr, Lactantius Firmianus et alii, quorum quilibet speciali elogio dignus esset? Quanti in quarto sæculo, S. Athanasius episcopus Alexandrinus, S. Hilarius Pictavorum episcopus, S. Cyrillus Jerosolymæ Antistes, S. Ephrem Diaconus Edessenus, S. Basilius Magnus archiepiscopus Cæsariensis in Cappadocia; ac sancti Hieronymus, Ambrosius, Epiphanius et Gregorius Nazianzenus, quorum nomina et merita ubique prædicantur? Quanti in quinto sæculo, Augustinus, S. Joannes Chrysostomus, S. Maximus, S. Paulinus episcopus Nolanus et sanctus Cyrillus Alexandrinus? Quanti in sequentibus sæculis, S. Leo, Gregorius Magnus, S. Bernardus, S. Thomas de Aquino, S. Bonaventura et alii innumeri? Quanti viri in conciliis passim congregatis, ad quæ convenere quotquot in orbe erant homines scientia et pietate illustres? Hi autem omnes catholice religionis dogmata adversus quoscumque hostes strenue propugnarunt, ac catholicam religionem omnes professi sunt eo modo quo illam nunc profiteremur: quis ergo nunc de veritate ejus dubitare audeat, cum a tot et tantis viris probata sit? De ejus veritate nullo modo dubitavit S. Augustinus, cum vidit unanimum consensum tot populorum et Doctorum assentientium hanc religionem esse veram: *Tenet me, inquit, in Ecclesia consensus populorum atque gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata (de util. credend. 4)*. Quanto magis hæc nos tenere debet autoritas, cum post Augustinum multos alios habuerimus Patres et Doctores, qui religionem catholicam ut veram professi sunt et propugnarunt? Quanto rationabilius est sentire cum tot sanctissimis et omni scientia eruditissimis Patribus et Doctoribus, quam cum aliis viris inflatis, impiis et malignis, qui non Dei, sed proprio ingenio regi presument. Credamus ergo religionem catholicam esse veram, credamus et gratias agamus Deo, quod ad falsas re-

ligiones nos declinare non permisit. Extra veram religionem non est salus, et si in alia a vera fuisset eruditi, in ea forte pertinaciter perseverassemus, ac proinde damnati fuisset: quare ex totis visceribus gratias Deo referamus, quod ad religionem catholicam nos vocaverit, in qua quisque salvari potest. Est ergo religio catholica vera: *est etiam sancta.*

II PARS.

Quam sancta sit religio catholica.

Vera esse nequiret religio catholica, ni sancta esset et ad sanctitatem perduceret: ergo ex hoc quod vera sit, facile quisque conjiciet eam esse sanctam. Expediit autem ut ex aliis principiis ejus sanctitatem astruamus ac dicamus religionem catholicam esse sanctam, quia 1. licentiam peccandi excludit; 2. magnifice de Deo sentit; 3. mirifice Deum honorat; 4. ad sanctitatem perducit.

1. Sicut initium omnis sanctitatis est declinare a malo, ita et religio illa sancta est, quæ omne malum et omne peccatum excludit et prohibet. Ejusmodi autem est religio catholica, quæ prohibet quidquid turpe et vituperabile est, omnem dolum, omne mendacium, omne furtum, omnem contumeliam, omnem injuriam, et ipsas quoque cogitationes et desideria prava. Nec solum hæc prohibet, multis quoque utitur modis et mediis, ut a peccatis removeat, et peccandi licentiam excludat. Nonne ad excludendum peccatum optimum medium est penitentia? Nonne deterrentur a peccatis homines, cum perpendunt ea omnia sigillatim in confessione aperienda, et pro illis penitentiam subeundam? Nonne ad abstinendum a peccatis excitantur, cum vident absolutionem minime obtineri, nisi condonentur injuriæ, bona ablata restituantur, damna illata resarciantur, et dolor de peccatis cum emendationis proposito eliciatur? nonne religio catholica peccandi licentiam excludit per doctrinam de satisfactione et purgatorio? cum docet, remissa culpa et pœna aeterna,

manere plerumque obligationem gravis poenae temporalis subeunda vel in hac vita per opera satisfactoria, vel in Purgatorio per acerrima illius supplicia? A peccato etiam removet et peccandi licentiam excludit religio catholica, cum docet unicum mortale peccatum poena plecti aeterna in inferno, nisi in hoc mundo per poenitentiam deletum fuerit. Peccandi tandem licentiam cohibet haec religio, cum timorem sanctum hominibus incutit, *tum* eis proponendo terribilia Dei judicia; *tum* numeri salvandorum paucitatem praedicando (1); *tum* crebra damnationis pericula objiciendo; *tum* hominis infirmitatem et labendi facilitatem manifestando. O vere sancta religio, quae non tollit omnem damnationis timorem a cordibus hominum, nec laxat habenas ad omnia genera peccatorum, ut docent aliae sectae, apud quas plerumque omnia licent, aut ex earum principiis omnia licere inferunt. Ab omni ergo peccato removendo ac omnem peccandi licentiam cohibendo se sanctam exhibet religio catholica; suamque sanctitatem patefacit etiam in eo *quod magnifice de Deo sentit.*

2. Horrendum est, quam male de Deo senserint plurimi haeretici: alii etenim eum esse unicum negarunt et infinitum et ideo multos colere Deos. Negarunt alii eum esse immensum et ubique praesentem et ideo Deum unum in caelo, alium in aere, alium in terra et alium in mari esse docuerunt. Negarunt alii ejus providentiam, qua gubernat omnia; alii ejus omnipotentiam, qua creavit omnia; et alii alias ejus perfectiones, sine quibus Deus esse nequit, tollere conati sunt. O quales religiones! Minime quidem sanctae, imo vero impiae, pessimae et a vero Dei cultu remotissimae. Religio catholica est religio sancta, quae magnifice de Deo sentit. *Ipsa* enim eum uni-

(1) Valde incertus haereo, utrum sive haec sententia de paucitate salvandorum dicenda sit Ecclesiae sententia, sive hujus sententia praedicatio prosit ad deterrendos homines a peccato, et ad coelum dirigendos. Profecto multo plures spe et amore ad virtutem sectandam moventur, quam timore. Ceterum vide infra notam appositam concioni de *paucitate salvandorum*, Dominica Septuagesimae.

cum et absolute infinitum esse docet. *Ipsa* illum immensum proclamat et ubique praesentem, per essentiam, quae omnibus illabitur, per potentiam, quia ubique dominatur, ac etiam per inspectionem, quia omnia videt. *Ipsa* eum agnoscit ut immutabilem, tum quoad omnes ejus perfectiones, tum quoad ejus consilia, decreta, gaudia, felicitatem et voluntatem. *Ipsa* asserit, eum esse aeternum, nec ullum habere sui esse principium; eum esse omnipotentem, quia omnia fecit et infinita alia summa facilitate e nihilo educere potest; eum esse summe sapientem, qui omnia quae sunt et quae esse possunt, distinctissime agnoscit, penetrat et comprehendit; eum tandem esse summe sanctum, summe justum, summe bonum, summe benignum, summe misericordem, ac omnes omnino perfectiones in eo esse essentialiter; ipsiusque essentiam esse fontem et originem omnium perfectionum creaturarum, quae omnes ab illa manant et profluunt. Ac ut paucis multa dicam, de Deo sentit religio catholica, *quod magnus est et non habet finem; excelsus et immensus* (Bar. 3, 25). Vel ut loquitur propheta: *Magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis* (Ps. 144). O quam sancta est haec religio, quae sic magnifice de Deo sentit, *et quae etiam mirifice Deum honorat.*

3. Eum quidem honorat non solum exterminatione idololatriae, magiae, simoniae, perjuriorum, sacrilegiorum et eorum omnium quae cultui veri Dei adversantur, sed etiam magnificis temporum structuris, festis diebus ad ejus honorem institutis, vasis praedivitis, vestibus sanctitatem redolentibus et caeremoniis, quae reverentiam hominibus inspirant et quae Deo non modicum honorem impendunt. Ad haec religio catholica Deum praecipue honorat oratione, votis et altissimo missae sacrificio. Oratione quidem, *tum* mentali, qua intus et corde ad Deum erigimur, ab eo necessaria petimus, eique pro acceptis beneficiis gratias rependimus; *tum* vocali, qua mente simul et ore Deum invocamus, ejusque laudes decantamus. Et hic cultus in religione catholica est perpetuus; innumeri enim sunt hujus religionis cultores, qui die ac nocte non tacent

laudare nomen Domini, et qui ex statu et munere suo quotidie officium septem horarum decantare tenentur. Alii etiam fideles, mane, vespere et meridie, necnon in omnibus calamitatibus et necessitatibus ad Deum preces fundere et omnia ad ejus gloriam facere docentur. Votis etiam in religione catholica honoratur Deus, quia ibi Deo promittunt multi servare castitatem, paupertatem et alia, quibus Deum magis glorificari agnoscunt. In religione catholica magis adhuc honoratur Deus sacrosancto missæ sacrificio; sacrificio sane omnium præstantissimo, in quo Dei Filius, veluti victima perpetua offertur; et in quo Christus sumitur, recoliunt memoria passionis ejus, mens impletur gratia et futuræ gloriæ nobis pignus datur. Sancta ergo hæc est religio, quæ sic Deum honorat, atque ita Dei honorem studiose curando *perducit ad sanctitatem.*

4. Dum homines a peccatis deterret, Catholica fides eorum etiam animos ad studium bonorum operum et ad omnis perfectionis amorem excitat et allicit. Hæc mentes hominum ab affectu terrenorum avocet, et ad cœlestium amorem traducit. Hæc hominum corda a rebus istis temporalibus et vilibus abducit, et ad cœlestia et æterna bona cogitanda, amanda et prosequenda urget. Hæc suadet terrena despiciere, a carnis voluptatibus abstinere, divitias et honores parvipendere, jejuniis, ciliciis, aliisque corporis mortificationibus carnem rebellem domare, ac contemptis aliis omnibus se totaliter virtutum exercitio, et Dei obsequio mancipare. Hinc innumeri, catholicam religionem sectantes, a vitiorum cœno ad sanctitatis et perfectionis apicem pervenerunt. O quot in religione catholica, contemptis divitiis, deliciis et dignitatibus, quibus fruebantur, et quibus frui poterant, sæculo abrenuntiarent, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis ejus, et se totos divino cultui, cœlestium rerum contemplationi, ac sanctitati acquirendæ consecrarunt! Quam multi magnatum filii, quam multi nobiles in sæculo, divitiis affluentes, ingenio præstantes, eloquentia et omni litteratura celeberrimi, spreto omnibus quæ mundus colit, se totos humilitatis, patientiæ, charitatis, et omnis sanctitatis

operibus dederunt, ac omnis sanctitatis et perfectionis culmen attigerunt. O quam sancta hæc est religio! o quam sancti, et perfecti essemus, si juxta ejus leges viveremus! Jamvero, heu! multi catholicam religionem profitentes, gentiliter et impie vivunt. Satis esse credunt, quod nomen suum Christo et religioni catholicæ in baptismo dederint, et ideo de religionis christianæ legibus servandis minimum satagunt. Hi sane magnam sibi damnationem acquirunt, et gravioribus suppliciis in inferno plectentur, quam qui religioni catholicæ nunquam adhæserunt, quia tanti a Deo accepti beneficii ingrati extiterunt. Itaque sancti estote, animasque vestras sanctificate, cum religionem profiteamini, quæ sancta est, *et quæ etiam mirabiliter instituta et stabilita est.*

III PARS.

Quam mirabiliter stabilita et propagata sit religio catholica.

Cum Christus in hunc mundum venit, ut dissolveret opera diaboli, nil difficilius videbatur, quam idololatriam destruere, et catholicam religionem introducere. Si enim vix sine multo labore in humili et vili oppido mos quidam antiquus aboleretur, ut novus eique contrarius inducatur, quam quæso difficile erat, non unicam, sed plures antiquas consuetudines, non in una, vel aliquibus dumtaxat urbibus, sed in toto terrarum orbe destruere, et novas constituere? Quam difficile erat, cultum idolorum annihilare, gentilium sacrificia abolere, altaria vastare, templa solo æquare? Quam difficile triumphare de imperatoribus, de sacerdotibus, de magistratibus, et de populis cultui idolorum deditis, eisque suadere, deos eorum esse dæmonia; oracula idolorum esse mendacia, sacrificia esse sacrilegia, sacerdotes esse deceptores, totamque illorum religionem esse superstitionem et impietatem, cui necessario abrenuntiari deberent, ut catholicam fidem toto cœlo idololatriæ contrariam amplecterentur,

et profiterentur? Hoc sane difficillimum erat: perarduum certe opus. Idololatria tamen destructa est: religio vero catholica mirabiliter stabilita et propagata 1. sanctitate primorum christianorum: 2. verbi divini prædicatione: 3. miraculorum operatione; 4. speciali Dei assistentia.

1. Miranda erat primorum christianorum sanctitas, miranda eorum bona opera: quæ cum gentiles videbant, attentius inspiciebant, et ad amplectendam religionem catholicam vehementer movebantur. Primævi christiani sanctitate vitæ et bonis operibus fiebant bonus Christi odor: *Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt* (2. Cor. 2, 15). Ex hoc odore unguenti repleta est tota hujus mundi domus, ita ut primorum christianorum sanctitas undique promulgaretur, et innumeri gentiles adducerentur ad sectandam illam religionem, quam viri piissimi et sanctissimi profitebantur. In primis christianis mirabantur gentiles quod nulli injuriam irrogarent; unde S. Blandina in tormentis de criminibus interrogata respondit: *christiana sum, nec mali quippiam a nobis committitur*. Mirabantur in christianis morum innocentiam, quæ tanta erat, ut nil in eis reprehensibile agnoscerent: mirabantur invictam fidei constantiam, alacritatem in tormentis, equanimitatem in acceptis injuriis. Mirabantur stupendum mutæ charitatis vinculum, quod tantum erat, ut se mutuo in templis et in publico salutarerent oculis, ut pro egenorum sustentatione collectas facerent: ut secretiores etiam carceres penetrarent sacerdotes, carceratis confessoribus sacramenta ministraturi; ut se mutuo ad martyrium pro fide subeundum hortarentur; ut martyrum corpora maxima cura et contentione etiam summo sui periculo raperent, et honorifice sepelirent. Mirabantur maximam eorum charitatem et benevolentiam etiam erga gentiles et inimicos suos, quæ tanta erat, ut imperatorem quamvis ethnicum maxime venerarentur, eique omnia felicia precarentur; ut pro persecutoribus orarent, ut carnificibus suis libentissime ignoscerent eisque amoris signa exhiberent, ut erga ipsos gentiles hospitales et munificos se præberent, ut eos a dæmonum obsessu liberarent, ab infirmitatibus sanarent, famis tempore

victum eis suppeditarent, et peste infectis libenter ministrarent. Hæc et alia sanctitatis opera in primis christianis mirabantur gentiles, et iis ad catholicam fidem amplectendam mirabiliter excitabantur. His sanctitatis exemplis ad Christi fidem convertebantur principes, tyranni, carnifices, et innumera omnis sexus, omnisque conditionis personæ. Sic in orbe universo fundata et propagata fuit religio catholica. *Magis adhuc propagata est verbi divini prædicatione.*

2. Non mundi sapientes, non philosophos, non viros doctissimos misit Christus, ut sum annuntiarent Evangelium, sed piscatores, sed apostolos et discipulos suos, quorum sonus in omnem terram exivit, verbumque quod prædicabant, quasi semen fecundissimum, innumeros Christo pariebat filios, et doctrinæ ejus sectatores. Verba illorum erant quasi ignis sacer, quo ad Dei amorem auditorum corda accendebantur, et quasi malleus, quo indurata gentilium corda contrebantur, atque ad catholicam religionem sectandam flectebantur: *Numquid non verba mea sunt quasi ignis dicit Dominus: et quasi malleus conterens petram?* (Jerem. 23). Scitis ad unicum S. Petri concionem die Pentecostes habitam tria hominum millia ad Christum, et ad catholicam religionem esse conversa. Quis vero scit, quot conversi sint aliis S. Petri concionibus? Quot, concionibus aliorum apostolorum et discipulorum? Quot, concionibus ab Ecclesiæ primordio in universo terrarum orbe habitis? Certe prædicationis verbi Dei fuit unum ex efficacioribus mediis, quibus Deus usus est ad religionem catholicam stabiendam, propagandam et multiplicandam. Ut enim ait D. Paulus, *placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes*. Ad hæc religio catholica stabilita est etiam et propagata *miraculorum operatione.*

3. Prædicabant apostoli, prædicabant discipuli, et Deus confirmabat, quæ ipsi prædicabant, miraculis quæ eorum ministerio operabatur: *prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis* (Marc. 16, 20). Doctrina, quam prædicabant apostoli, erat sublimis, naturæ corruptæ propensionibus opposita, ad ardua vocans et ad diffi-

cilia, hominibus carnem sapientibus ignota et quasi incredibilis; quare ut hæc doctrina a gentilibus benigne reciperetur, et crederetur, eam signis et miraculis Deus confirmabat: *ut ad fidem cresceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda, quia et nos cum arbuta plantamus, tandiu eis aquam infundimus, quousque ea in terra jam coaluisse videamus, et si semel radicem fuerint, irrigatio cessabit* (S. Greg. ho. 29 in Evang.). Cum prædicabant apostoli, Christo crucifixo credendum, injurias condonandas, corpus mortificationibus atterendum, spernenda omnia seculi bona, et alia credenda et agenda, quæ sacrum docet Evangelium, agre suadebantur auditores; cum autem videbant concionatores miraculis confirmantes ea quæ prædicabant, fidem eis adhibebant. Cum audiebat unusquisque eos sua lingua loquentes; cum videbant eos nunc cæcos illuminantes, nunc mortuos ad vitam revocantes, nunc dæmonia e corporibus obsessorum expellentes, et alia miracula facientes, mirabantur, doctrinam eorum a Deo esse fatebantur, ac tandem ad catholicam religionem convertebantur. Neque tantummodo solum miraculorum operatione, *etiam speciali Dei assistentia religio catholica stabilita et propagata est.*

4. Cum Cyrus Persarum rex in urbe Sparta militum copias colligeret, ut omnes sui obsequio manciparet, palam dicebat: venite ad me omnes, vosque omnes exaltabo et ditabo: qui pedestres sunt, equites faciam: equitibus dabo currus quibus vehantur; habentibus unam villam, unius vici dominium conferam; eos qui uni pago dominantur, unius urbis dominos efficiam; eorumque dominio subiciam provincias, quorum ditioni subduntur urbes. Quoad aurum et argentum affluenter vobis dabuntur, et non numerabuntur, sed ponderabuntur. Quis non talibus promissis alliceretur? Quis vero non deterreretur iis, quæ Christus proponit, ut homines ad se et ad christianam religionem vocet? Qui vult venire post me, inquit, abneget semetipsum: qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: beati eritis cum maledixerint vobis homines, cum persecuti vos fuerint, et omne malum dixerint

adversum vos. Quis his et similibus ad catholicam religionem sectandam et ad Christum sequendum alliceretur? Vel potius quis ab ea amplectenda non deterreretur? Certè hæc omnia videntur religionis catholice multiplicationi opponi; attamen Deus speciali sua providentia et assistentia eam stabilivit et multiplicavit. Hæc autem singularis Dei assistentia eluxit in hoc, quod totus mundus post Christi adventum in pace positus sit; et unico Romanorum Imperio subditus, quo via aperta est ad mittendos per totum orbem prædicatores, qui Evangelium populis annuntiarent. Singularis hæc Dei assistentia apparuit in hoc, quod tempore persecutionum magis multiplicarentur fideles, et cum imperatores nomen christianum extinguere satagerent, quo plures christianos occidebant, eo plures ad christianismum convertebantur; ac sanguis martyrum fieret semen christianorum. Specialis hæc visa est Dei assistentia in hoc, quod ex oriente quavis hæresi, excitavit semper viros aliquos religiosos et eruditos, qui eam expugnarent. Specialis hæc tandem assistentia omnibus nota est in hoc, quod catholica religio semper floreat, semper de inimicis triumphet, semper eadem perseveret, et usque ad mundi finem sit duratura, nec unquam adversus eam portæ inferni sint prævalitura. Miramini hanc religionem, quæ vera est, quæ sancta est, et quæ mirabiliter a Deo stabilita et propagata est. Miramini eam, et legibus ejus subdimini. Si christiani estis, Christum imitemini, et christiane vivite. Si fidem catholicam profiteremini, quæ fidei catholice sunt credite et perficite; Deusque vobis in hoc mundo gratiam, et in alio eternam beatitudinem conferet. Amen.

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ.

DE PAUCITATE SALVANDORUM (1).

Multi sunt vocati, pauci vero electi (Matt. 20, 16).

Omnes naturaliter scire desiderant, tantaque multis inest sciendi cupido, ut indefesso labore, naturæ, gratiæ et divinitatis secreta scrutentur. Verum quidem, quod nullus jam ita stultus ac Democritus, qui oculos sibi eruit, ut naturæ arcana inten-

(1) Penes omnes oratores, qui auctoris ævo florera, usuvenit ut ad terrendos peccatores et ad corda eorum extendi hæc quoque concio de paucitate electorum simul cum altera de numero peccatorum locum haberet in quovis sacre prædicationis cursu. Cumque hæc proximæ seculi sint præstantissimi quique illius ætatis concionatores, eam damnare vel carpere non auserim, quin et piaculum duxerim credere tantos viros sancto zelo laud ductos, sive minus prudenter vigenti usui hæc in re sese accomodasse. Si vero, habita magistris reverentia, questio de paucitate salvandorum in se spectetur, bifariam, uti patet, dividi potest: nempe primo, utrum electos, saltem comparatione facta cum reprobis catholicis, revera pauciores esse certo constet: secundo, utrum hæc thesis coram fidelibus cujusque sexus, ætatis, ingenii agitari prudenter possit. Missa hæc postrema questione, ne fines simplicis adnotationis prætoram, quoad primam thesım scriptores sacri et oratores unius alteriusve sæculi mox elapsi id quidem pro certo assumunt, multisque congestis s. Scripturæ, et SS. Patrum testimoniis demonstrare nituntur, revera exiguum esse numerum electorum præ multitudine reproborum, et hæc de re nulli dubium superesse. Mihi vero, si quid opinor, hæc solutio videtur illi reconditam rem detegere voluisse, quam neque ipse Dominus J. Ch. revelatam voluit. Pene tota namque argumentatio assertentium paucitatem electorum nititur illis Christi verbis, *Multi sunt vocati pauci vero electi*; quid inde si constat hæc sententiam alium habere sensum ab eo, qui eidem tribuitur a pluribus? Sane hæc Christus protulit sententiam in fine parabolarum de operariis in vinea, et de vocatis ad nuptias; quarum primam sic concludit oburgando primos operarios obmurmurantes eo quod unum denarium tantum sicut et alii accepissent: altera vice reprehendit impudentiam illius qui absque veste nuptiali cenam regalem ausus est ingredi. In priore parabola, omnes vocati, primi et novissimi denarium diurnum se. celestem mercedem, ut inter-

tius contempleretur, nullus nunc ita crudelis ac Hierophilus ille medicus, qui sexcentorum hominum pectora apernit, ut varios humani cordis motus exploraret, et qui, ut loquitur Tertullianus: *sexcentos exsecuit, ut naturam scrutaretur: qui eam odio habuit, ut nosset*. Licet autem stulta hæc et feralis apud homines nunc non inveniatur sciendi cupiditas, innata tamen cuique semper inest scientiæ libido. Et sicut de divitiarum cupiditate asseritur, quod semper crescat: *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit*, ita sciendi semper augetur desiderium, et quo quis doctior, eo ardentiori sciendi cupiditate agitur et angitur. Aliqui plantarum naturam, virtutes et proprie-

pretēs exponunt, acceperunt; quomodo multi vocati, pauci electi? diversimode expositores hæc verba interpretantur; ergo non unus verus sensus, quem erant quidam de electorum exiguo numero. In altera parabola, unus veste nuptiali non indutus a mensa jussu regis est ejectus in tenebras exteriores; ceteri undequaque convocati permanserunt ad cenam, sec. vitæ æternæ; ut quid igitur pauci electi? Nempe quia major pars non obedit vocanti, hi sunt priores invitati; multi etiam eorum qui venerunt vel iterum aufugiunt, vel caritate carent, auditores legis tantum, non factores effecti; hos representat ille unus ejectus a convivio; illeque perpauci reperitur in die iudicii ad celestem gloriam electi; verum comparatione instituta cum omnibus hominibus, quod nemo diffidet, non cum solis catholicis, ut plures contendant. Ro quidem vera, numquid non omnes homines ad fidem externam vel internam predicatione invitantur? *Multi vocati pro omnes* dicto ut sepius habet s. Scriptura. Num saltem non omnis Hebræorum gens ad Christum fidei auctorem vocata, quorum tamen paucissimi in Christum crediderunt et credunt? Sane hæc parabolam non male ex mente Salvatoris ad Judæos reprobos et gentiles electos accomodat doctus Hesselius; cui consentit Estius, et Janensius certum dicit hæc esse germanam parabole sensum. Vide quid inde eratur pro sententia de paucitate electorum inter catholicos. Ceterum hujusmodi questioni a quodam apostolo propositæ, Christus respondit: « Contendite intrare per angustam portam; quia lata porta et spatiosa via est, que ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arcta via est, que ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam! » (Math. 7; Luc. 13). Id quotidie cernimus. Verum quis novit quot convertentur ad nonam, quot ad undecimam horam, seu in extremis, qui longiore vel toto vitæ tempore ambulaverunt spatiosam viam perditionis? Certe plures salvantur providentia ordinaria, plures extraordinaria: *Quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?* (ad Rom. 11). Et hæc pro adnotatione abunde sufficiunt.

tates investigare contendunt; alii siderum, cœlorumque varios motus, varioque influxus observare conantur; alii gratiæ, gloriæ et prædestinationis mysteriis scrutandis toti occupantur; et vix est aliquis, qui electorum et salvandorum numerum nosse non ambiat. Certum est, sine speciali revelatione sciri non posse, qui et quot a Deo ad beatitudinem æternam electi sint; utrum vero magnus vel parvus sit electorum numerus, declaravit ipse Christus dicens, paucos esse electos: *Pauci electi*. Quam ejus propositionem in sequentibus explicabo, edocens parvum esse electorum numerum. *Ape.*

Licet soli Deo sit cognitus numerus electorum, qui in superna civitate locandi sunt, si tamen electi cum reprobis conferantur, facile dignosci potest, an plures vel pauciores sint electi, quam reprobi: hoc enim satis dilucide sacra declarat Scriptura, hoc sancti Patres persèpiene explicant, hoc theologi docent, et hoc ipsa ratio naturalis dictat. Jamvero ut res tota clarius et solidius pertractetur, hanc questionem de numero electorum et reproborum, triplici respectu inspicio et ventilare intendo. *Primo*, respectu omnium penitus hominum, tam fidelium, quam infidelium, qui sunt, qui fuerunt et qui usque ad mundi finem erunt. *Secundo*, respectu omnium christianorum, qui in Christum credunt, sive catholici illi sint, sive non. *Tertio*, respectu tantum catholicorum adultorum, qui scilicet fidem catholicam sectantur, ac Ecclesiæ romanæ adhaerent. Sub triplici autem hoc respectu paucos assero electos in comparatione reproborum, atque ostendendum assumo 1. quod ex omnibus omnino hominibus *pauci electi*; 2. quod ex omnibus christianis *pauci electi*; 3. quod ex omnibus catholicis adultis *pauci electi*.

I PARS.

Ex omnibus omnino hominibus pauci electi.

Si instituatür comparatio inter homines generatim sumptos, qui a mundi primordio usque ad ejus finem vixerunt et vi-

eturi sunt, ex iis omnibus longe majorem esse reproborum, quam electorum numerum est evidentissimum. Siquidem ante Christi adventum rarissimus fuit veri Dei cultus, ac rara ejus cognitio, totusque mundus ita idololatriæ fuit deditus, ut in sola Judæa notus videretur verus Deus: *Notus in Judæa Deus*. Post Christi vero adventum longe major Gentilium, Turcarum, Judæorum et hæreticorum, quam catholicorum fuit numerus et ideo, quia *qui non credit jam judicatus est* (Joan. 3), aperte constat, ex omnibus hominibus simul sumptis paucos et paucissimos esse electos et salvandos præ multitudine reproborum et damnandorum. Nec de hoc dubitare potest, qui Christi verbis fidem adhibet, cum aperte dicat, quod *pauci electi*: quod saltem intelligi debet de omnibus hominibus electis, respectu omnium reproborum. Cum iret in Jerusalem Christus, populamque doceret transiens per civitates et castella, petiit ab eo quidam, num parvus vel magnus esset electorum numerus: *Domine, si pauci sunt qui salvantur?* (Luc. 13). O magnam questionem! Cui disertis verbis respondet Theophilactus, dicens: *Pauci sunt qui salvantur, eo quod angusta Paradisi via multos non recipiat*. Eidem questioni respondet divus Augustinus asserens, numerum electorum esse magnum et parvum; *magnum* in se et *parvum* respectu reproborum: *Qui salvantur, inquit, multi sunt et pauci; sed ipsi pauci qui multi, pauci scilicet in comparatione multorum perditorum*. Sic etiam respondent omnes catholici. Nec mirum, cum Christus, qui est suprema veritas, hanc questionem eodem modo solverit, ac expresse declaraverit, ex omnibus hominibus paucos esse electos collatos cum reprobis, scilicet: *Pauci electi* (1). De pusillo quodam grege loquitur Christus, de quo asserit, quod eum Pater æternus ad cœlestia regna possidenda destinavit:

(1) Si Christus hæc verba protulisset respondendo questioni propositæ, de qua S. Lucas (13), profecto soluta foret questio, nihilque superasset dubitandum: verum illa protulit longe diversis in adiunctis, ideo ad rem parum faciunt.

Nolite, inquit, timere pusillum grææ, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum (Luc. 12). Quis est ille grex, quem pusillum vocat Christus? Hic est grex electorum, qui, ut ait V. Beda, vere pusillus est, quia *pauci electi*. Jam vero quomodo pusillus ille grex, et quomodo pauci esse possunt electi, cum in cœlo S. Joannes viderit *turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus et tribubus, et populis, et linguis, stantes ante thronum?* Respondet V. Beda, *pusillum vocari gregem electorum ob comparationem majoris numeri reproborum* (1). Electorum itaque grex magnus est et parvus; magnus est in se, et *parvus*, pusillusque in comparatione reproborum. Quod egregia et familiari similitudine præclare explicat S. Vincentius Ferrerius. Sumat, inquit, quis ex granis arenæ quantum una manu gestare poterit, certum est, quod unica hæc ejus manus multa et quasi innumerabilia arenæ grana continebit; illam tamen grana, quæ in se multa et quasi innumerabilia essent, paucissima et quasi nihilum censerentur, respectu totius arenæ maris. Similem in modum, ait S. Vincentius, certum est electos in se et in manu Dei multos esse: *Justorum animæ in manu Dei sunt*. Verum si electi cum reprobis conferantur, paucissimi et quasi nihil sunt. Hanc electorum paucitatem indicavit Isaïas propheta, cum Damascenos salvandos a strage Chaldæorum comparavit paucis speciebus residuis post messem, paucis olivis post excussam oleam remanentibus, et paucis uvis post vindemiam relictis. Inde enim paucitatem salvandorum figurari dicunt multi authores, et præcipue D. Hieronymus, qui præfata Isaïæ verba exponens, ait: « Tanta erit Sanctorum paucitas, de quibus Dominus loquitur in Evangelio, dicens, *multi vocati, pauci electi*, ut eorum paucitas hæcibus olivarum rarissimis comparaverit, quæ cum excussæ fuerint

(1) Notandum vero quod idem Ven. Beda e vestigio subdit quasi superius dicta corrigens; « vel potius ob humilitatis devotionem nominat (pusillum gregem electorum) ». Non ergo ita manifesta Bedæ sententia de paucitate electorum.

atque demissæ, vix pauca remanserunt in ramorum cacumine. Et quomodo cum erit finita vindemia, solent pauperes egestate cogente vacuas circuire vites, et pauca uvarum grana colligere ». O quam pauca sunt olivæ, quæ excussa olea remanent, præ illis, quæ sedulo collectæ sunt? O quam pauca sunt uvæ, quæ finita vindemia a pauperibus in vineis reperuntur, præ tot illis quas vinearum domini colligi curarunt! Illæ certe in comparatione istarum paucissimæ sunt; eodem autem modo paucissimi sunt omnes electi respectu omnium reproborum.

Alia comparatione utitur Deus, ut doceat nos, quam parvus sit electorum numerus ad numerum reproborum. Ipse enim, Abraham alloquens, ait: *Sicut stelle cœli et sicut arenæ maris, sic erit semen tuum* (Gen. 22). Alios Abrahæ filios stellis cœli et alios arenæ maris Deus comparat: quod perpendens D. Augustinus ait, per *stellas cœli* electos intelligi, et per *arenam maris* reprobos. Ex quo infert, quod sicut numerus arenarum numerum stellarum longe excedit, ita numerus reproborum numerum electorum longe superat. Hæc et alia hujusmodi me terrent paucitatis salvandorum testimonia; multoque magis terrent et conturbant me ipsa Christi Salvatoris verba, qui duplicem viam proponit, arctam unam et spatiosam alteram: *arctam*, quæ ducit ad vitam; *spatiosam*, quæ ducit ad mortem; *arctam*, qua pauci, et *spatiosam*, qua multi incedunt. O quam fugienda spatiosa hæc via, qua itur ad infernum! et tamen asserit Christus, quod multi sint reprobi, qui lata hæc via ad infernum properant: *Lata, inquit, porta, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam* (Matt. 7). O quam amanda, et sedulo sectanda est arcta hæc via, qua itur ad cœlum! et tamen dicit Salvator, quod pauci sint electi, qui hæc via incedunt: *Quam angusta porta et arcta via est, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam!* Qualis via, talis porta. Orci lata via et lata etiam porta, capiens plurimos: *multi sunt qui intrant per eam*; cœli vero angusta via et angusta etiam porta capiens paucos: *pauci sunt qui inveniunt eam*. Orci porta ethnicos, turcas, judæos, hæreticos, usurarios, libidinosos, falsarios, fures et innumeros omnis ge-

neris peccatores capit: *multi sunt qui intrant per eam*; cœli vero via et porta aliquos solum religiosos, sacerdotes nonnullos et paucos laicos recipit (1): *pauci sunt qui inveniunt eam*. Lata inferni via omnibus sese offert, et ad illam sequendam inclinat natura, invitat mundus, sollicitat diabolus; ideo viatorum multitudine redundat: *multi intrant per eam*. Arcta vero paradisi via prima fronte terret, quia, ut ait S. Bernardus, *arduus est ascensus Jerusalem* (Serm. de quadr. deb.), et ut loquitur Firmianus, *via celestis difficilis et olivosa proposita est, vel spinis horrentibus aspera, vel saxis extantibus impedita*. Quare pauci paradisi via incedunt, et pauci per paradisi portam ingrediuntur: *pauci sunt, qui inveniunt eam*. Utramque hanc viam contemplantur S. Hieronymus, dicens: « vide quanta inter has vias separatio sit, quantumque discrimen. Illa ad mortem, hæc tendit ad vitam; illa vitiiis per consuetudinem quasi declivior ac mollior, hæc insueto calle virtutum tristior et horridior. Illa teritur a multis, hæc vix invenitur a paucis: *pauci intrant per eam* (ep. 14) ».

Utramque hanc viam serio considerate, et magna animi contentione ponderate hæc duo verba a Christo prolata: *pauci et multi*. Quærite ab illo, an multi vel pauci sint, qui per latam viam, quæ ducit ad inferos, transeant? Respondet ipse: *multi*. Ab illo petite, utrum multi vel pauci sint, qui per arctam viam, qua itur in cœlum, pergant? Respondet ipse: *pauci, pauci electi*. Quare cum Christus, qui est suprema veritas, semel et iterum asserat paucos esse electos, non ambigendum, nec hesitandum, sed firmiter credendum ex omnibus hominibus simul sumptis paucos esse electos comparate ad reprobos: *pauci electi*. Hoc sane credendum, quod tamen paucissimi credunt. Si enim præ reprobis paucos esse electos firmiter cre-

(1) Caveamus summopere, ne his sententiis imprudenter prolatis plurimi in desperationis barathrum coniciantur; si inter ipsos religiosos aliqui tantum salvantur, quid erit de sæcularibus? Ab hac sententiâ vix est gradus ad aliam: ergo de laicorum salutâ pene actum est.

deremus, quis non trepidaret? Quis totis artibus non contremisceret? Quis sancte et pie vivere non satageret? Quis salutis suæ non consuleret? Quis per angustam paradisi portam, qua pauci transeunt, intrare non contenderet? Ipsemet Christus, qui angustam esse cœli portam ac paucos per eam intrare declarat, hortatur omnes, ut per angustam hanc portam ingredi contendant: *contendite intrare*. Igitur si Christo credatis, per angustum hoc ostium intrare contendite. *Angusta est porta*: humiliare capita vestra et peccatorum sarcinam deponite, ut intrare possitis. *Angusta est porta*: dimicite cum dæmone, cum carne, cum mundo, qui angustæ illius portæ aditum præcludere conantur hominibus. *Angusta est porta*: contendite ac toto cordis impetu, omnique voluntatis affectu virtutis actibus insistite, ut per eam intrare valeatis. *Angusta tandem est paradisi porta*, per quam ingrediuntur pauci, hi scilicet, qui Dei mandatis obtemperant: ea ergo servare pro viribus satagite, ut cum paucis aliquando ingrediamini. Postquam vero ex omnibus hominibus electos paucos esse probavimus, dicendum etiam, *quod ex omnibus christianis pauci sint electi*.

II PARS.

Ex omnibus Christianis pauci electi.

Licet Deus omnes homines salvos fieri velit, licet omnibus salutis gratiam largiatur, licet pro omnibus incarnatus, passus et mortuus sit, speciali tamen christianos prosequitur amore, majorique cura salutis eorum invigilat, vos per baptismum, sine quo nulla salutis spes, ad veram fidem vocare dignatus est. Unde nunquam satis laudare et prædicare possumus felicitatem christianorum, quæ quidem magna est respectu infidelium, cum christianos Deus a tenebris erroris eruerit: cum eos in admirabile fidei suæ lumen perduxerit, eisque baptismalem gratiam infuderit. Infelices merito censemur turcas, barbaros, ethnicos, aliosque infideles, quibus nulla est Christi notitia;

eosque a salutis via alienos credimus, cum Salvatore Jesum, in quo solo est salus, non agnoscant, ejusque institutis nullo modo adhæreant. Deploranda sane hujusmodi hominum miseria, et respectu eorum felicissimi sunt, qui christiano nomine insi, gnuntur, cum eis magis pateat ad salutem via, cumque longe facilius salvari possint, quam infideles. Verum o rem sanguineis lacrymis lugendam! Tanta est dæmonis astutia, tanta sæculi perversitas, tantaque hominum malitia, ut ex ipsis christianis pauci salvantur. Non quod iis deficit salutis gratia, sed quia ipsi gratiæ deficient: non quod cœli ostium iis non sit apertum, sed quia ipsi intrare nolunt: non quod iis non dentur media ad salutem necessaria, sed quia ipsi mediis sibi datis uti renuunt. Unde fit, inquit Grauatensis, tam paucos ex christianis salvari, ut vix aliqui inveniantur qui pie vivant et ad cœlestia regna perveniant: *partem hanc*, inquit, *quæ Christianorum nomine celebris est, intueri et vide quo loco res christianorum hoc exulceratissimo sæculo sint constitutæ; et fateberis, in hoc corpore mystico viæ aliquod membrum sanum reperiri (Ducis pecc. 1, 26)*. Hoc sane fatendum est, nec ullus hac de re manet ambigendi locus. Nam ex omnibus christianis, seu ex omnibus qui baptizati sunt, et qui Christum ut Deum agnoscunt, multo plures sunt hæretici, quam catholici; hæretici autem omnes damnantur (1), quia *qui non credit, jam judicatus est* (Joan. 3); ex catholicis vero non quidem omnes, sed quamplurimi damnantur. Ex quo evidentissime constat, quod si sumantur omnes Christiani simul, tam scilicet hæ-

(1) *Omnes damnantur* qui voluntaria cæcitate heresi adherent, non vero qui bona fide hæresim sectantur eo quod in illa nati et instituti vel nil de catholica veritate audiverunt, vel non aliud nisi suorum ministrorum inerminationes et dicticula contra Ecclesiam catholicam: quorum hæreticorum bonæ fidei non parvus est numerus, præsertim in regionibus, ubi a sæculis dominantur protestantium secta. — Quod vero subdit et catholicis *quamplurimos* damnari, videtur auctor pro certo assumere quod demonstratione eget; saltem hanc sententiam aliquo excessu sive exaggeratione peccare, nemo, meo iudicio, difflitebitur.

retici, quam catholici, eorum longe plures sint dammandi, quam salvandi; quodque ex omnibus Christianis simul sumptis sint *pauci electi*. Hac de re nullatenus dubitavere sancti Patres, et præcipue S. Gregorius, qui explicans hæc Christi verba, *multi vocati, pauci vero electi*, attonitus clamat: *Hoc terribile est valde, quia ad fidem plures veniunt, et ad cœleste regnum pauci perducantur* (hom. 19 in Ev.). Ad fidem veniunt Angli, Svevi, Dani, Batavi et omnes qui baptismum recipiunt; at ex his omnibus pauci salvantur, et ad cœleste regnum perducuntur: quia cum adulti fiunt, vel fide cadunt, vel ad vitia declinant et in peccatis suis moriuntur.

Sole ergo clarius est, quod ex omnibus Christianis tam catholicis quam hæreticis pauci salvantur. Et hoc manifestare voluit Spiritus Sanctus multis figuris in veteri Testamento relatis. In civitate enim Jerico, vastatis reliquis omnibus domibus, sola domus Rahab servata est. In urbe Sodoma sola domus Lot a generali incendio salva evasit. In diluvio universali sola domus Noë a communi cataclysmo liberata est. Ex sexcentis hominum millibus, qui ex Ægypto egressi sunt, ut ad terram promissionis iter facerent, duo tantum, Josue scilicet et Caleb, ad eam pervenerunt. Quibus omnibus figuris juxta expositionem Doctorum indicatur, parvum et paucissimum esse numerum electorum respectu reproborum. Quod et indicatur in sancto Evangelio: *tum* per parabolas seminis, quod Deus in Ecclesiæ suæ agro seminavit, cujus tres partes, vel secus viam, vel super petram, vel inter spinas perierunt; et quarta solummodo pars cecidit super terram bonam, ut fructum afferret: *tum* ex maximo hominum numero, qui Christum sequebantur, quorum tres tantum ad montem sanctum Thabor ascenderunt. His omnibus figuris addi possent formidanda Zachariæ prophætæ verba (1, 13), qui tam paucos fore salvandos ait, ut ex tribus mundi partibus duas disperdendas dicat; de tertia autem quid futurum sit, non determinet: *Erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ disperdentur et deficient, et tertia pars relinquetur in ea*. Ad quid vero plura colligeremus argumenta ad probandum, quod ex omnibus christianis tam catholicis quam

hæreticis pauci salventur, cum constet, uti mox dicturi et probaturi sumus, ex solis catholicis adultis paucos salvari? Si ex his pauci ad vitam perveniunt æternam, quanto pauciores illuc perveniunt ex omnibus christianis tam catholicis, quam hæreticis? Certe ex istis paucissimi salvantur, non quod Deus omnibus salutis gratiam non det, verum quia data sibi gratia pauci bene utuntur, et multi abutuntur. Hoc omnino certum est, unde superest quod timeamus. O christiane, pauci ex christianis electi sunt, time, ne unus haud sis ex paucis his qui salvantur: time, ne unus sis ex multis his christianis reprobis, qui in æternum damnantur. Cum Christus Dominus duodecim Apostolis dixit: *Unus ex vobis tradet me* (Joan. 13, 21), trepidaverunt omnes. Unum dixit et timerunt omnes, ac singuli dicebant: *numquid ego sum?* Heu! quanto magis gelidus corda nostra pavor invadere debet, cum non unus ex duodecim christianis, sed ex omnibus christianis multo plures damnandi sint, quam salvandi. Tam grave, tamque horrendum est incidere in manus Dei viventis et in æternum damnari, ut si a Deo ad nos missus angelus annuntiaret unicuique ex tota civitate, quam incolimus, civem fore damnandum, trepidare deberemus omnes, et quisque nostrum timere deberet, ne ipse esset reprobis ille, semperiternis ignibus adjudicandus. Parum est quod dico. Amplius nostram hypotesim et dicamus: quod si ex omnibus regni incolis, imo si ex omnibus Adæ filiis unicuique tantum damnandum sciremus, vehementi timore concuti deberent omnes, ac quisque si recte saperet, secum ipse pavidus dicere: *numquid ego sum?* Numquid ego sum infelicissimus ille homo qui damnandus est et ad inferos præcipitandus? Quanto magis hoc dicere et formidare debemus, cum evidentissimum sit, ex ipsis christianis paucos salvari et quamplurimos damnari? Magno certe cum timore et tremore salutem suam operari quisque debet: *Cum metu et tremore vestram salutem operamini* (Philip. 2). Major autem subest causa timendi, majoreque cum sollicitudine salutis nostræ negotio incumbere oportet, cum non solum ex christianis, verum et ex catholicis *pauci electi*.

III PARS.

Ex omnibus catholicis adultis pauci electi.

Si fiat comparatio inter catholicos tam parvulos quam adultos, verisimilius est, plures salvandos, quam damnandos. Innumeri namque pueri unda baptismali renati, antequam ad rationis usum pervenerint, ex hac vita migrant: ex adultis etiam multi in statu gratiæ ex hoc mundo exeunt: ideo verisimillimum, imo et certum videtur ex catholicis tam adultis quam non adultis plures salvari, quam damnari. Si vero de solis catholicis adultis instituat sermo, dico ex his plures damnari, quam salvari; seu, quod idem est, dico, ex catholicis omnibus adultis paucos esse electos compare ad reprobos. Ne autem videar ex meipso loqui, audiatur Doctorum aquila, dicens: *Boni verique christiani, qui per seipso multi sunt, comparatione malorum pauci sunt: sicut multa grana, quibus horrea magna complentur, pauca sunt in comparatione palearum* (cont. Crescent. 3, 66). Rogatus aliquando idem Augustinus, quid de electorum et reproborum numero sentiret, ipsis sacre Scripturæ verbis respondit: *arcta est via quæ ducit ad vitam*. Ut autem ad mentem sua clarius explicandam cogeretur, ab eo petita est horum Christi Domini verborum expositio, et ille pavidus respondit: *hæc verba explicatione non indigent, sed povere*. Altera tamen vice de numero electorum et reproborum interrogatus Augustinus, clare respondit: *Arbitror tres mundi partes fore damnandas, eo quod in eas regnet infidelitas (de vero cultu)*. Quid vero de quarta mundi parte, quæ catholicorum est? *De quarta*, inquit, *quid dicam, nisi quod* (1. Joan. 5) *dicitur: totus mundus in maligno positus est?* Non respondet sanctus Doctor, ex catholicis, qui quartam hanc partem constituent, plures salvari, quam damnari, sed totum mundum in maligno esse positum, ut ostendat in hac etiam quarta parte plures damnari

quam salvari, et in ea paucos esse electos, præ reprobis. Clarius hac in parte locutus est Chrysostomus: cum enim die quadam ad populum Antiochenum verba faceret, hanc adstantibus proposuit questionem: *quot esse putatis in civitate nostra, qui salvi fiunt?* Non facile huic interrogationi respondissent auditores: quare ipsemet questionem solvit, dicens: *Infestum est quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt in tot millibus centum reperiri, qui salventur* (ho. 40 ad pop.). Animadvertite, quod Antiochiæ tunc incolarum saltem centum millia erant, et tamen ex his centum millibus centum solum, seu ex singulis millibus unum tantum salvandum palam e veritatis cathedra pronuntiavit S. Chrysostomus: propterea, hoc audito, pavidi invicem se respiciebant auditores ejus, quasi quid incredibile prædicasset. Ille tamen suam iterum ventilans propositionem, ait: ne censeatis, me nimia cum exaggeratione locutum, quia etiam dubito, an ex omnibus magnæ hujus civitatis incolis centum salventur: *quin et de iis dubito*. Cujus rei rationem mox reddens, ait: *Quanta enim in juvenibus est malitia? Quantus in senibus torpor? Filiorum curam gerit nemo, nemo zelum habet? exemplaria jam deleta sunt.*

Attendite, quod qui talia profert, est Chrysostomus, eximius hic Ecclesiæ Doctor, os illud aureum, ex quo nonnisi oracula fluunt. Loquitur autem non de Babylone vel Sodoma, verum de civitate Antiochiæ; idque de ea assertit non cum illi Christi fides nondum illuxerat, sed eo tempore quo Patrum, Martyrum ac Doctorum sanctitas maxime vigebat; ac etiam tunc cum sanctus ille Doctor maximam hujus populi curam gerebat. Heu! si tunc cum Christi Domini sanguis adhuc quasi madet, si, inquam, tunc dubitat Chrysostomus, an in maxima hac civitate plena populo ex tot millibus centum sint qui salvi fiant, quid sentiret de civitatibus nostris? Quid de sæculo nostro, in quo maxima in juvenibus malitia, in quo inertissimus in senibus torpor, in quo omnia inundant vitia, et in quo *non est qui faciat bonum?* Certe si jam in urbibus nostris concionaretur Chrysostomus, timeo ne quid terribilius in nostri confusionem proferret. Nec dubito quin ex catholicis adultis paucissimos sal-

vandos assereret. Hoc non multo ab hinc tempore asseruit piissimus pariter ac doctissimus concionator Ludovicus Granatensis. Hoc et asseruit egregius Doctor simul et cardinalis Cajetanus, qui exponens parabolam de decem virginibus, quarum quinque fatuæ et quinque prudentes, ait, quod similiter ex catholicis illis, qui pietatis operibus sedulo vacare ac salutis suæ negotio sollicitè invigilare profitentur, media pars salvetur et media damnetur (1): ex omnibus vero catholicis adultis plures damnentur, quam salventur, *quia multorum extrinseca opera sunt manifeste mala*. Hoc firmius et clarius asseruit sanctus Hieronymus, cum certissimum prædestinationis signum esse dixit, si quis vivat ut pauci vivunt: *vivere ut pauci*. Non ad infideles, vel ad hæreticos hæc verba dirigit Hieronymus, quia hi nullum prædestinationis signum in se habent, catholicos alloquitur, ex quibus multi damnantur et pauci salvantur; et inter quos verum prædestinationis signum est, *vivere ut pauci*; quia etiam inter eos pauci sunt qui salventur et æternam beatitudinem consequantur. De catholicis, qui in Ecclesia romana congregantur, loquens Origenes, paucos salvari ait his verbis: « Si quis consideret multitudinem hominum, qui in ecclesia congregantur, et discussit, quanti sunt qui versantur discipline et renovantur novitate sensus; quanti autem negligentissime conversantes conformantur huic sæculo, videbit esse verum sermonem Domini dicentis: *multi sunt vocati, pauci electi* » (hom. 10 in Math.). Considera quanta sit injustitia apud senatores, iudices, caudicos et omnes justitiæ secularis ministros: quo usuræ, quotque fraudes apud mercatores, artifices, divites et plebeios; quot foedæ libidines apud utriusque sexus et conditionis juvenes; quot omnis generis vitia undique circumfluunt, et fateberis, inter catholicos etiam verum esse sermonem Christi, dicentis: *multi sunt vocati, pauci electi*. Attende, inquit Bernardus, quod *recessit custodia a prælatis, devotio a religiosis, reverentia a subditis, consilium a senibus, lex a sacerdotibus*.

(1) Et hic præsertim locum habet quod supra adnotavi p. 158. N. E.

justitia a rectoribus, œquitas a iudicibus, charitas a civibus, veritas a mercatoribus, dilectio ab omnibus. Mente revolve, inquit Ludovicus Granatensis, quamcumque volueris ex civitatibus celeberrimis, in quibus vere, pure et sincere religionis extent adhuc vestigia. Perambula porro, non dico tabernas et loca publica, quæ mendaciis, ebrietatibus et imposturis sunt dicata, sed ipsas domos vicinorum, et audies undique murmura, mendacia, execrationes, juramenta et blasphemias. Adi, si velis, aulas, tribunalia, officinas, nudinas, militiam, fora, naves, currus, privatas aedes, et ibi puerorum, adolescentum, puellarum, virorum, senum perjuriam, fraudes, convicia, odia, temulentiam, lasciviam, aliaque vitia observabis. Intra, si libeat, in ipsas ecclesias ac loca sacra, et ibi sacrilegia, profanationes, irreverentias, aliaque christiano nomine indigna adnotabis. Quocumque tandem te vertas, si catholicorum mores serio examinaveris, tot videbis negligenter, tot indisciplinate et turpiter vivere, ut nec dubitare possis quoad etiam catholicos, verum esse sermonem Domini dicentis: *multi sunt vocati, pauci vero electi.* Verus quidem et verissimus sermo Domini dicentis, paucos esse electos. Verus est non solum respectu omnium hominum et respectu omnium christianorum, sed etiam respectu omnium catholicorum. Unde est, quod jam cum Isala propheta dicamus: *Dilatavit infernus animam suam et aperuit os suum sine termino* (5, 14): dilatavit quidem infernus animam suam, suumque os ita apernit, ut paucis exceptis, omnes penitus homines deglutiat. Quis ergo non timeat? Quis per angustam paradisi portam intrare non contendat? quis angusto tramite sibi portam salutis non quaerat? Quis per pia opera certam suam vocationem et salutem facere non satagat? Hæc duo verba, *pauci electi*, velut horrendum tonitru, magnam orbis christiani partem terruere: hæc multos prostitutæ vitæ mortales a vitiorum cono ad arciores omnium virtutum viam sectandam allexere: hæc plurimos ab urbibus ad deserta et antra compulere. Hæc duæ voces, *pauci electi*, innumeros ad corpora sua jejuniis, ciliciis, vigiliis, verberibus, aliisque gravibus poenitentis et mortificationibus crucianda adduxere: hæc

invictissimos plures athletas in catastas, in equuleos, cruces, rogos, bestiarum dentes, ac in armatas tortorum manus egere. O utinam hæc eadem verba in omnium hominum auribus sonarent? Utinam omnium corda penetrarent! Rogo vos, fratres, per viscera misericordiæ Dei nostri, ut non recedant hæc verba a mentibus vestris, non recedat a cordibus vestris. Dicat quisque intra semetipsum: *pauci electi*; quapropter, ut cum paucis numerari merear, a peccati somno volo surgere, et in divinorum observantia mandatorum constanter perseverare. Dicat quisque sibi semetipsum: *pauci electi*, ideo quidquid durum et asperum sese mihi in via salutis offeret, libenter subibo, ut cum paucis aliquando vivere et regnare mihi contingat. Dicat quisque: *pauci electi*, ideo salutis meæ negotio sollicite invigilabo, adversus omnes animæ meæ hostes strenue decertabo, ac indefessa cura bonis operibus incumbam, ut ad coeleste regnum, quod paucorum est, pervenire valeam. Memento semper, coelestem coronam dari solummodo sollicite vigilantibus, viriliter pugnantibus et strenue laborantibus: qui omnes *pauci sunt*. Igitur omnem procul pellite negligentiam, ac vigilate, pugnatate et laborate, ut cum paucis coelestem coronam impetrare possitis. Amen.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

DE VERBO DEI.

Semen est verbum Dei (Luc. 8, 11).

Verbi divini apostolorum et concionatorum ore prolati tanta est virtus, efficacia tanta, ut Verbi increati, per quod omnia facta sunt, emanatio quadam et participatio esse videatur. Quia sicut Verbum increatum est causa principalis et prima rerum omnium quæ factæ sunt, ita verbum prædicationis est causa instrumentalis mutationum, conversionum et omnium fere bo-